

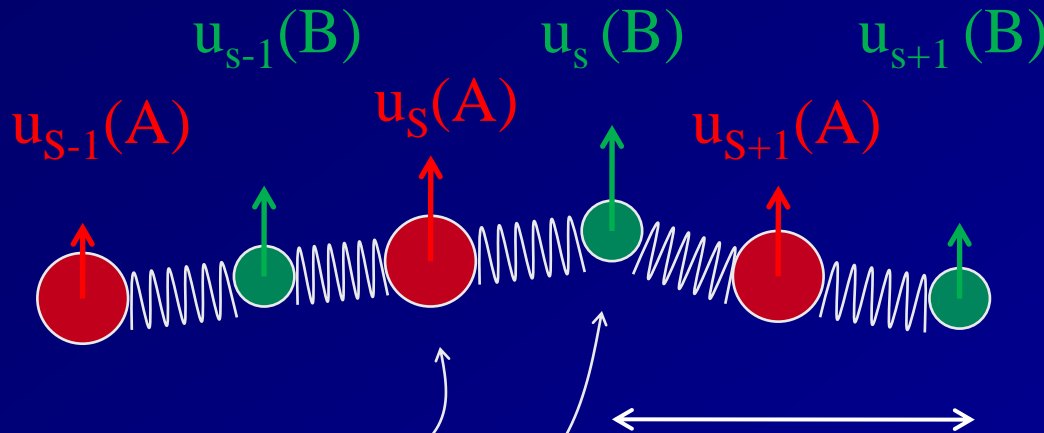
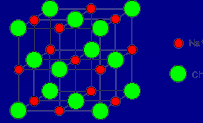
Tepelná vodivost pevných látek

Přenos tepla – vedení

mřížková část tepelné vodivosti

Dvouatomový lineární řetězec

přiblížení např. NaCl (100)

Např.

= příčné výchylky

$\mathbf{k}$

a – mřížková konstanta krystalu ve směru šíření vlny

$$M_A \frac{d^2 u_s}{dt^2} = -C(u_{s-1}(B) + u_s(B) - 2u_s(A))$$

$$M_B \frac{d^2 u_s}{dt^2} = -C(u_s(A) + u_{s+1}(A) - 2u_s(B))$$

Hookův zákon $F = -Cu$
vede na harmonické kmity

$$M_A \frac{d^2 u_S}{dt^2} = -C(u_{S-1}(B) + u_S(B) - 2u_S(A))$$

$$M_B \frac{d^2 u_S}{dt^2} = -C(u_S(A) + u_{S+1}(A) - 2u_S(B))$$

$$u_S(A) = u(A)e^{i(qa - \omega t)}$$

$$u_S(B) = u(B)e^{i(qa - \omega t)}$$

DET=0

$$\omega^4 - 2C \frac{M_A + M_B}{M_A M_B} \omega^2 + \frac{4C^2}{M_A M_B} \sin^2 \left(\frac{qa}{2} \right) = 0$$

$$\omega^2(q) = \frac{C}{M} \left(1 \pm \left(1 - \frac{4M^2}{M_A M_B} \sin^2 \left(\frac{qa}{2} \right) \right)^{\frac{1}{2}} \right)$$

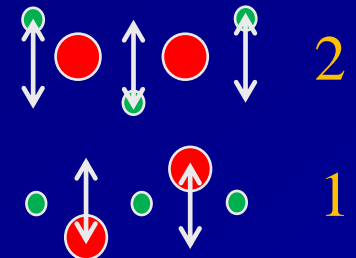
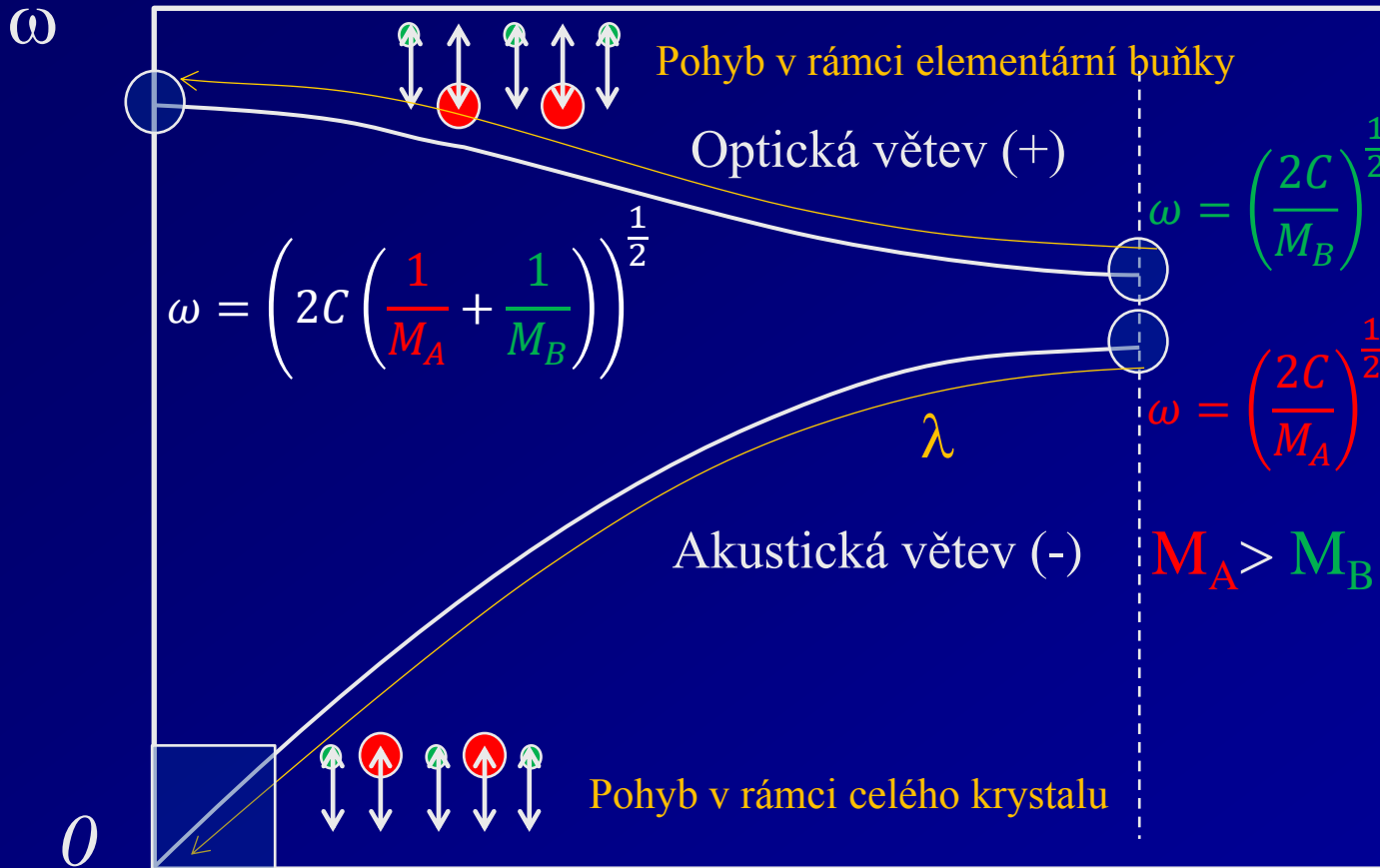
$$M = \frac{M_A M_B}{M_A + M_B}$$

Disperzní vztah

Dvouatomový lineární řetězec - disperze

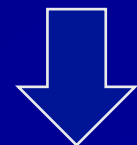
přiblížení např. NaCl (111)

přiblížení

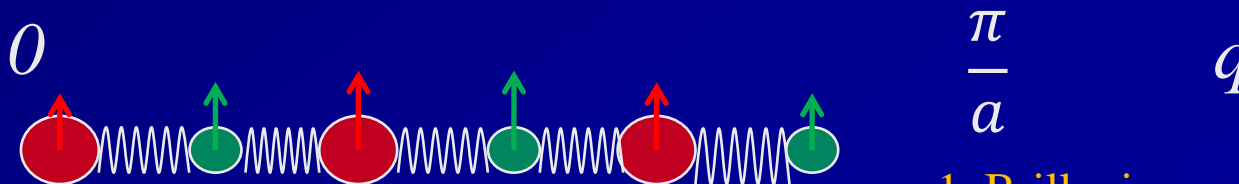

$$\omega_2 \neq \omega_1$$

$$\lambda_2 = \lambda_1$$

GAP

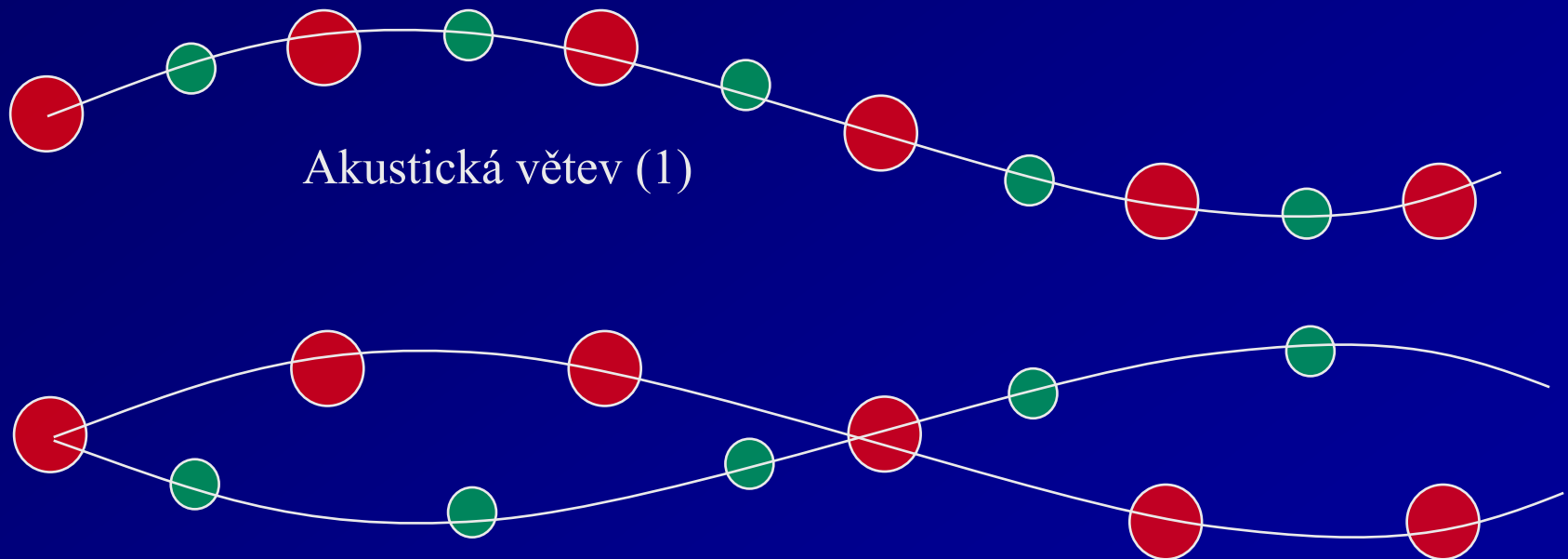
1. Brillouinova zóna

Srovnej s vlastní
frekvencí oscilátoru
(Fyzika 1)

$$\omega = \left(\frac{k}{m} \right)^{\frac{1}{2}}$$

Zde jich máme N !

Dvouatomový lineární řetězec - disperze

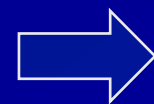

Optická větev (2)

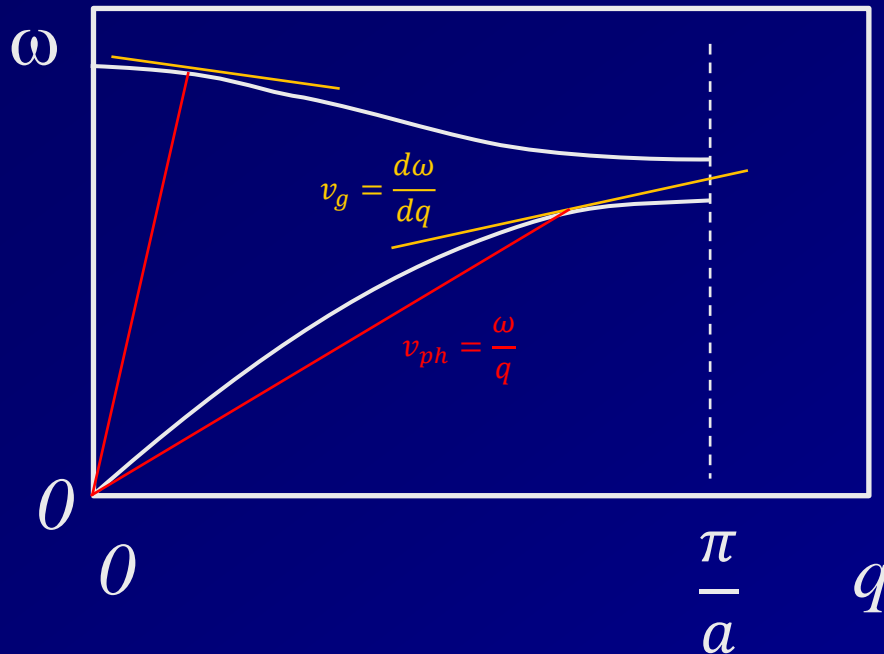
Může vést k polarizaci = optická

$$\lambda_2 = \lambda_1$$
$$\omega_2 \neq \omega_1$$

GAP

Vliv struktury na fononové spektrum a tepelnou vodivost

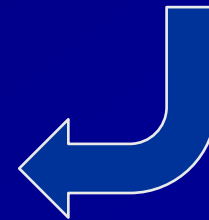
Vysvětlit rozdíl mezi grupovou a fázovou rychlostí (Lewin, L12)

$$v_g = \frac{d\omega}{dq} \neq \frac{\omega}{q} \quad !$$

Máme-li N atomů v elementární buňce 3D mřížky, pak

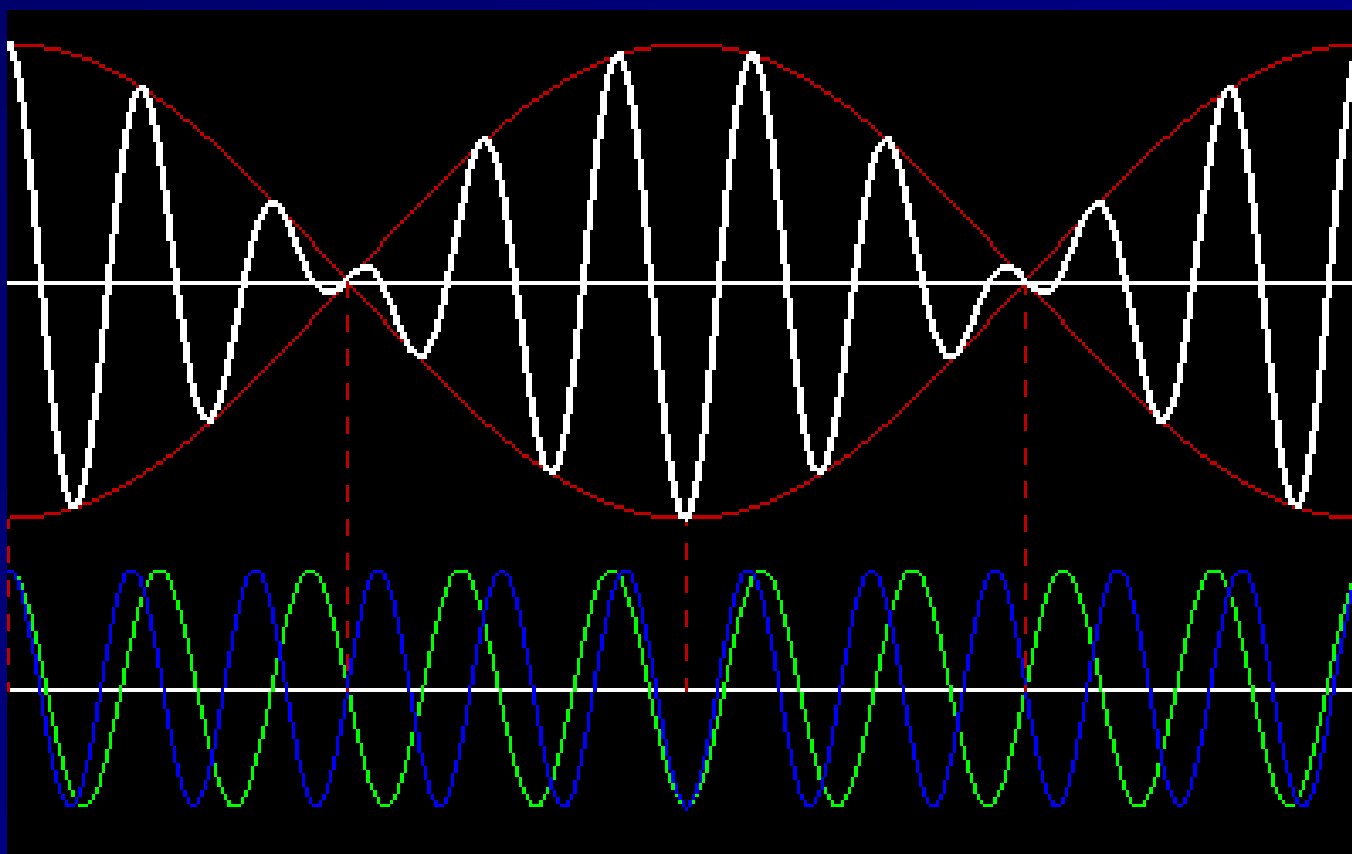
máme také $3N$ větví vlastních frekvencí ω , 3 akustické a $3N-3$ optické. (vždy dvě transverzální a 1 longitudinální)

Více atomů v elementární buňce =
= větší/menší tepelná vodivost ?

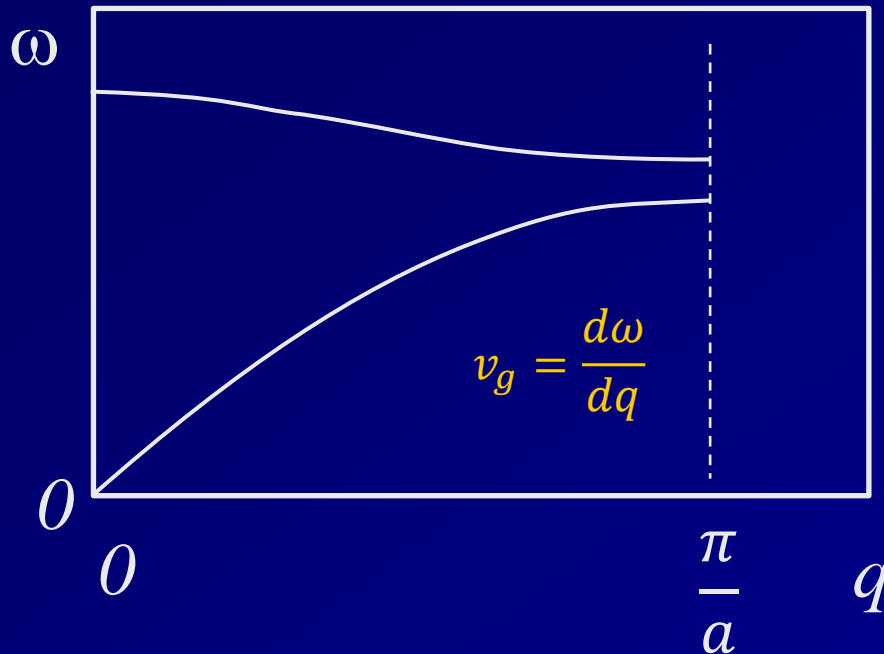
Kinetická teorie

Fázová vs. grupová rychlost

Lze dokumentovat i na zvuku: [Schwebungen.exe](#)

Vliv struktury na tepelnou vodivost – kinetická teorie

Tok částic v
1. směru x:

Změna teploty
podél její
dráhy l/x :

Tok energie
tam + zpět:

$$\left(\frac{dN}{dt}\right)_x = \frac{1}{2} n \overline{v_{gx}}$$

$$\Delta T = x \frac{dT}{dx} = l \frac{dT}{dx}$$

$$\frac{dQ}{dt} = \frac{dN}{dt} \Delta T c_{\text{částice}}$$

$$\frac{dQ}{dt} = \frac{1}{3} c_v l v_g \frac{dT}{dx}$$

Velký počet fononů = “velká“ tepelná vodivost, ale hlavně také velká pravděpodobnost U- procesu nad T_{Debye} . Optické fonony mají malé v_g a tedy málo přispívají k tepelné vodivosti.

Kittel/155
 $l = v_g \tau$ Fourierův zákon:

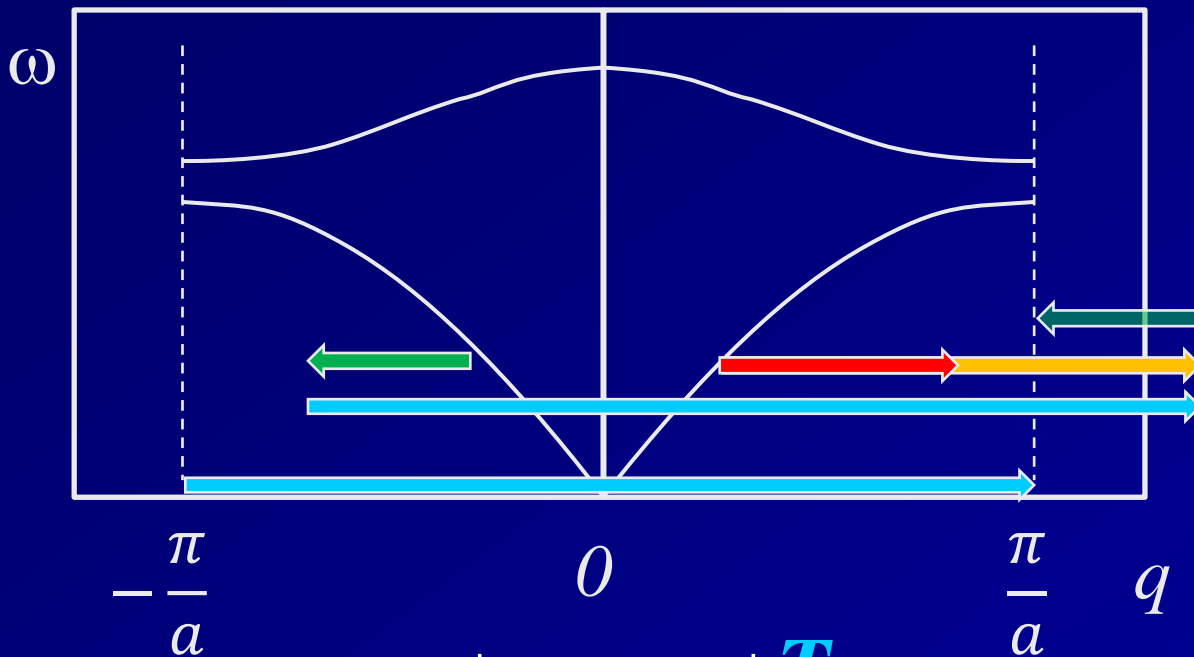
$$\kappa_L = \frac{1}{3} c_v v_g l$$

$$q_1 + q_2 = q_3 \quad \leftarrow T < T_D < T \quad \Rightarrow q_1 + q_2 = q_3 + T$$

Debye: $v_g = v_{\text{zvuku}}$

tepelná vodivost – umklapp procesy

$$v_g = \frac{d\omega}{dq}$$

$$q_1 + q_2 = q_3 + T$$

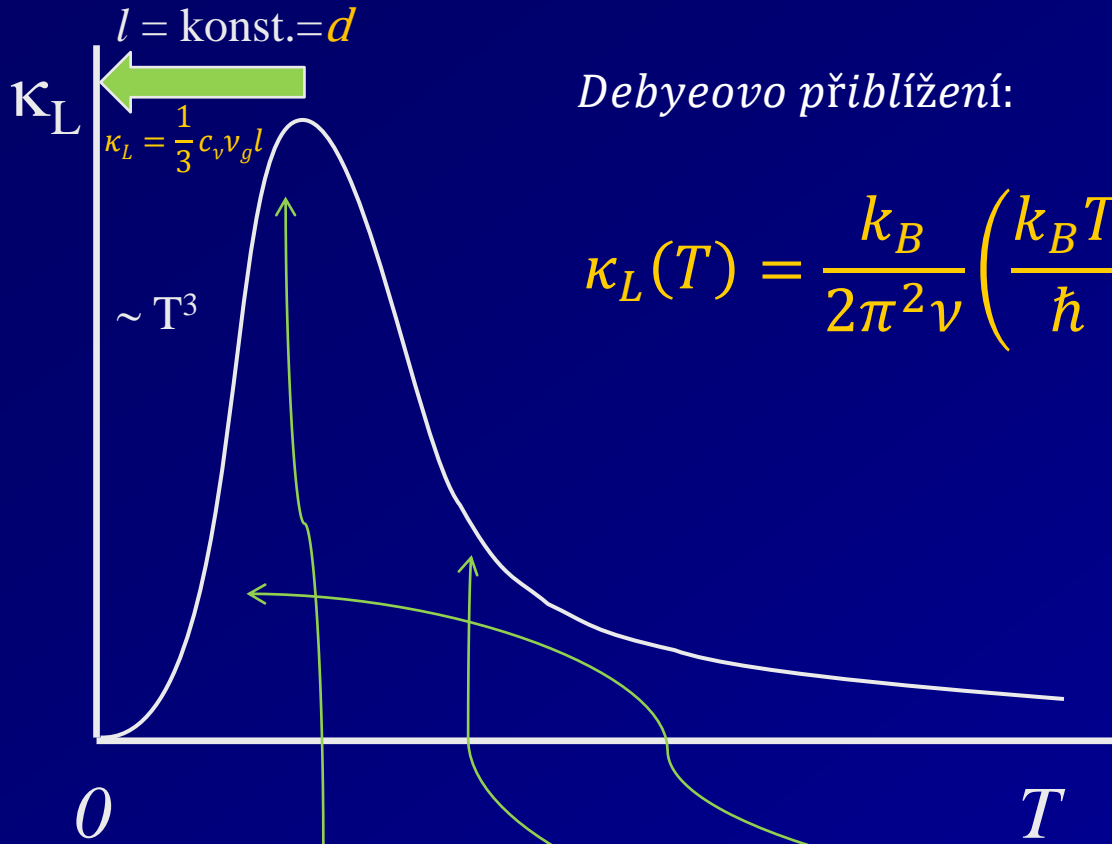
$$\kappa_L = \frac{1}{3} c_v v_g l$$

V okolí T_{Debye} strmě stoupá pravděpodobnost Umklapp- procesu .

Při U- procesu se mění znaménko grupové rychlosti v_g výsledného fononu (po složení vln jde balíček na druhou stranu). To vede k poklesu tepelné vodivosti.

Všimněte si, že i N-procesy mohou vést k částečnému snížení tepelné vodivosti kvůli poklesu v_g v důsledku disperze.

Teplotní průběh tepelné vodivosti

Debyeovo přiblížení:

$$\kappa_L(T) = \frac{k_B}{2\pi^2\nu} \left(\frac{k_B T}{\hbar} \right)^3 \int_0^{\frac{\theta_D}{T}} \tau_c \frac{y^4 e^y}{(e^y - 1)^2} dy$$

$$y = \frac{\hbar\omega}{k_B T}$$

$$\tau_c^{-1} = \frac{\nu}{d} + A\omega^4 + B\omega^2 T e^{-\frac{\theta_D}{3T}} + (C\omega)$$

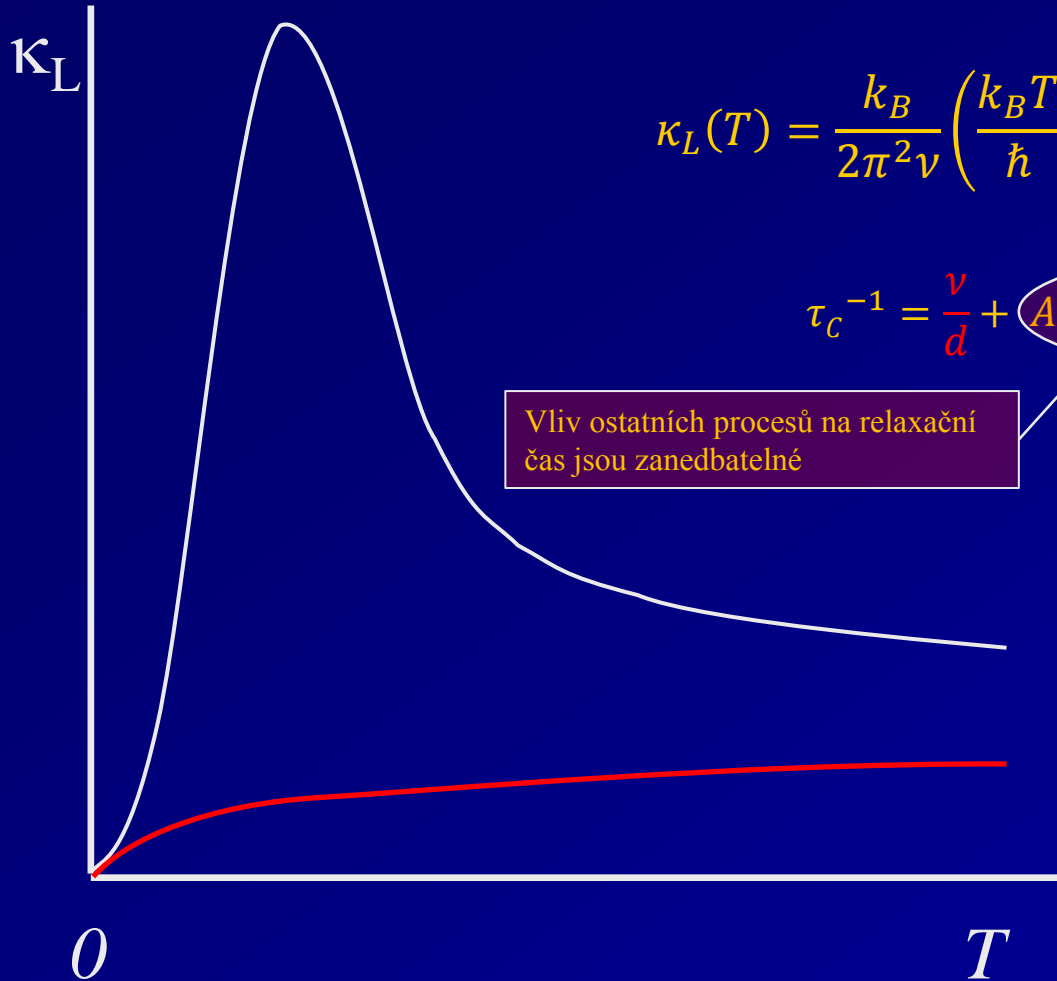
hranice

bodové defekty

3-fononový umklapp

elektron-fonon

Teplotní průběh tepelné vodivosti - skla

$$\kappa_L(T) = \frac{k_B}{2\pi^2\nu} \left(\frac{k_B T}{\hbar} \right)^3 \int_0^{\frac{\theta_D}{T}} \tau_c \frac{y^4 e^y}{(e^y - 1)^2} dy$$

$$\tau_c^{-1} = \frac{\nu}{d} + A\omega^4 + B\omega^2 T e^{-\frac{\theta_D}{3T}} + (C\omega)$$

Vliv ostatních procesů na relaxační čas jsou zanedbatelné

U skelných materiálů chybí uspořádání na dlouhou vzdálenost

volná dráha fononů srovnatelná s meziatomovou vzdáleností

$$\kappa_L = \frac{1}{3} c_v \nu_g l$$

Elektronová složka tepelné vodivosti

Abychom mohli provést analýzu mřížkové tepelné vodivosti musíme od celkové vodivosti odečíst elektronovou část.

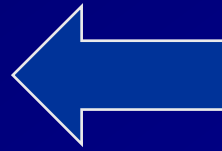
Wiedemann – Franzův zákon

$$\frac{\kappa_e}{\sigma T} = \text{konst.}$$

Lorenzovo číslo:

$$L_0 = \frac{\kappa_e}{\sigma T} = \frac{\pi^2 k^2}{3 e^2}$$

Kinetická teorie:

$$\kappa_e = \frac{n\pi^2 k^2 T \tau_\kappa}{3}$$

$$\sigma = \frac{ne^2 \tau_\sigma}{m^*}$$

τ pochází z různých procesů, je třeba vyšetřit, kdy můžeme krátit a kdy ne !
 Předpoklad, že vzhledem k vysoké tepelné rychlosti elektronů jsou obě τ stejná, nemusí být splněn - pochází z různých procesů a je třeba je vyšetřit.

Závisí to na teplotě

$$T \Leftrightarrow T_D$$

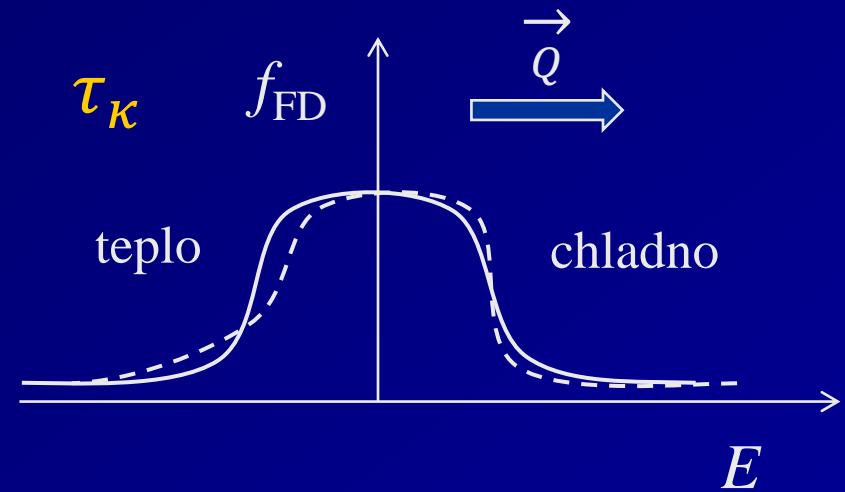
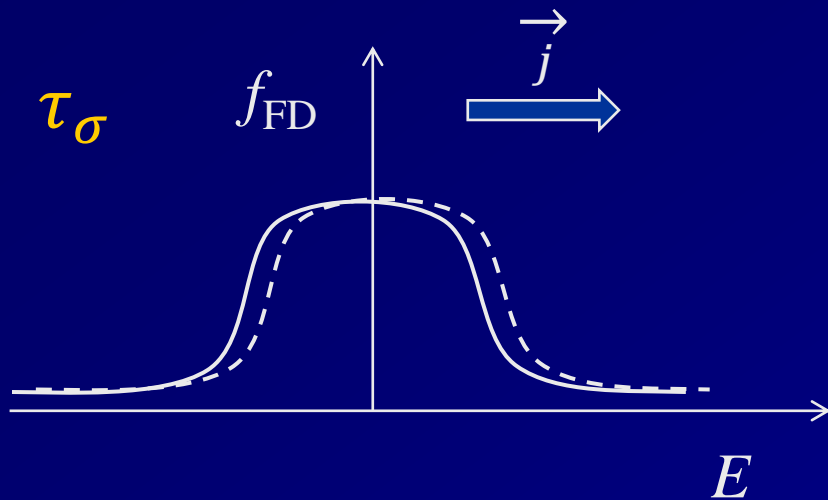
Matthiasenovo pravidlo

$$\frac{1}{\tau} = \frac{1}{\tau_1} + \frac{1}{\tau_2} + \frac{1}{\tau_3}$$

Neplatí přesně pokud

$$\tau = f(q) \quad \text{nebo} \quad \tau_1 \Leftrightarrow \tau_2$$

Lorenzovo číslo - analýza – až po el.vodivosti

$$1) \quad T \geq T_D \quad \Rightarrow \quad q_{\text{fonon}} \approx k_F \quad \Rightarrow \quad \tau_\sigma, \tau_\kappa \sim \frac{1}{n_{\text{fononů}}} \sim \frac{1}{T}$$

$L = L_0$

$$2) \quad T \ll T_D \quad \Rightarrow \quad q_{\text{fonon}} \ll k_F \quad \Rightarrow \quad \tau_\sigma, \tau_\kappa \sim \frac{1}{n_{\text{nečistot}}} \quad \text{fonony}$$

$L = L_0$

$$3) \quad T < T_D \quad \Rightarrow \quad q_{\text{fonon}} < k_F \quad \Rightarrow \quad \tau_\sigma \neq \tau_\kappa \quad L < L_0$$

$L \neq L_0$

Tepelná vodivost pevných látek – makroskopický popis

Fourierův zákon:
$$\frac{d\vec{Q}}{dt} = -\kappa \operatorname{grad} T \quad \text{LFA}$$
$$Wm^{-2} = Wm^{-1}K^{-1} K m^{-1}$$

κ je tepelná vodivost

T je teplota

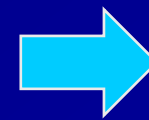
Q je tepelný tok, směr vektoru je směrem plochy

Tepelná vodivost κ je materiálovým parametrem, který může mít

a) mřížkovou složku (všechny materiály)

b) elektronovou složku (vodiče + polovodiče)

c) bipolární složku (polovodiče)

Mikroskopický
pohled

Přenos tepla – záření – pozor na “průhledné” vzorky

Stefanův-Boltzmannův zákon:
$$\frac{dQ}{dt} = \sigma T^4 S$$

Pro dvě tělesa s radiační výměnou tepla:
$$\frac{dQ}{dt} = \varepsilon \sigma (T^4 - T_0^4) S$$

ε je emisivita (pro a. černé těleso $\varepsilon = 1$)

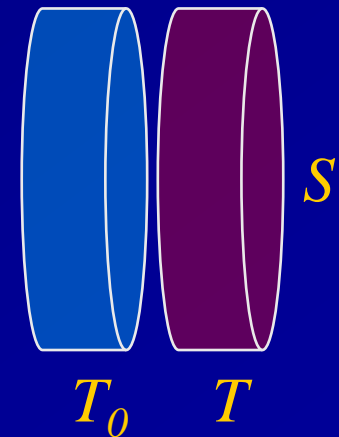
σ je S.-B. konstanta

$$\lambda_{max} \cdot T = 0.0029 \text{ m} \cdot \text{K}$$

T_0, T je teplota chladnějšího, teplejšího tělesa

Q je převedené teplo z plochy S

$$\sigma = \frac{2\pi^5 k^4}{15c^2 h^3} = 5,67 \cdot 10^{-8} \text{ Js}^{-1} \text{ m}^2 \text{ K}^{-4}$$

Přenos tepla - konvekce

Přenos tepla z pevného tělesa do plynu nebo kapaliny

Newtonův zákon:
$$\frac{dQ}{dt} = \beta(T - T_0)S$$

T_0 , T je teplota chladnějšího, teplejšího media
 Q je převedené teplo ze styčné plochy S tělesa

β koeficient přestupu tepla (z experimentu)
Zjednoduší lze zavedením bezrozměrných
kriterií (Biotovo, Prandtlovo, ...CHEMING)

$$\left(Bi = \frac{\beta V}{\kappa S} \right)$$

